LENINGRADIN ALUEEN TAISTELUT 1941-1944

Sampo Ahton esitelmä Tallinnan risteilyllä 4.10.2017

Hyvät Herrat

Hauska nähdä Teitä jälleen olevan näin paljon koolla. Arvelin ennakolta, että tuskin kovin suurta joukkoa enää tulee, joten tämä tuntuu positiiviselta – ettekä Te nyt vielä ihan hautaan menevän näköisiäkään ole.

Kerron aluksi lyhyesti saksalaisten hyökkäyssuunnitelmasta. Yleissuunnitelma oli syntynyt kompromissina ja nehän yleensä eivät ole kovin hyviä. Hitlerin ajatus oli ollut sellainen, että hyökättäisiin voimakkaasti kummallakin sivustalla – sekä pohjoisella että eteläisellä, jossa molemmissa olisi yksi suuri armeijaryhmä ja näistä pohjoinen etenisi Leningradiin.

Eteläinen Kiovaan ja sitä öljyalueitten suuntaan. Moskovan suuntaan sijoitettaisiin vain heikko armeijaryhmä, jonka tehtävänä olisi sitoa venäläiset siinä suunnassa. kun sivustoilla edettäisiin, niin kaarrettaisiin tämän keskustan armeijaryhmän eteen ja siinä olevat venäläisten päävoimat jäisivät mottiin. Hitlerin suunnitelma oli siis valtava kaksipuolinen saarrostus. Yleisesikunnan päällikkö kenraalieversti Halderilla oli taas päinvastainen käsitys jonka mukaan keskelle tulisi sijoittaa voimakas armeijaryhmä, jota sivustoilla tukisi heikommat armeijaryhmät. Tämä keskustan armeijaryhmä pyrkisi läpimurtoon ja Moskovaan. Hitlerille itse Moskova oli toisarvoinen ajatus. Kuten huomatte, suunnitelmat olivat täysin erilaiset ja niistä tehtiin mätä kompromissi että hyökätään kaikissa kolmessa suunnassa niin, että kaikki armeijaryhmät ovat jokseenkin yhtä vahvoja. Selvä painopiste jäi puuttumaan. Vuonna 1945 Hitler saneli mielipiteitään syistä, joiden takia kaikki meni pieleen. Silloin hän sen jo tiesi. Hän piti suurimpana virheenään sitä, että oli suostunut oman suunnitelmansa vesittämiseen. Ei tiedetä olisiko siitäkään mitään tullut, mutta itse hän ajatteli näin. Tämä keskustan armeijaryhmä sai jo heti sodan alkuvaiheessa aikaan melkoisia motteja, joten kyllä sinne edettiin ja niin myös sivustoilla. Kun tuo hyökkäys alkoi 22.kesäkuuta -41, niin Riika vallattiin jo toisena päivänä heinäkuuta eli nopeasti edettiin. Siitä jatkettiin Lähinnä Leningradin suuntaan ohittamalla Virokin. Tallinna vallattiin vasta elokuun lopulla. Viron suuret saaret vallattiin vasta lokakuussa.

Halder teki kulissien takana vähän kuin salatyötä vesittääkseen Hitlerin käskyjä. Hänhän oli sitä mieltä, että Moskovaan pitäisi mennä eikä niille sivustoille. Eräs tuntemani saksalainen tutkija on sitä mieltä, että jos Hitler olisi saanut tietää, että Halder vesittää hänen käskyjään saadakseen lisää voimaa Moskovan suuntaan, niin Halder olisi ammuttu, mutta ei Hitler sitä saanut tietää. Halder sai Hitlerin vakuutettua, että Leningradin valtauksesta voidaan luopua ja vain saartaa, jolloin saadaan lisää voimaa Moskovan suuntaan. Tämä päätös on tehty syyskuun alussa -41, jolloin saksalaiset olivat saavuttaneet Pietarin portit. Sillä alueella ollut ainoa passariarmeija sekä useita jalkaväkidivisioonia siirrettiin Moskovaan suuntautuvalle kaistalle. Tämän jälkeen voimat eivät olisi riittäneetkään Leningradin valtaamiseen ja saartamisesta tuli pääasia. Uskottiin, että pian siellä saarto tekee puolustamisen mahdottomaksi – tarvikkeet loppuvat ja asia ratkeaa näinkin. Pietari saatiin sillä tavalla saarretuksi, että länsipuolella missä sijaitsee Pietarhovi, siinä oltiin syyskuun alussa ja itäpuolella, missä on Pähkinänlinna Laatokan rannalla, oltiin syyskuun 7. päivänä. Suomalaiset, jotka tulivat pohjoisesta, olivat syyskuun 4. päivänä vanhalla rajalla tai sen ylittäneet mutta pysäyttivät hyökkäyksen.

Suomalaisten ja saksalaisten yhteistoiminta Karjalan Kannaksella oli tärkeää, sillä osallisia saartoon suomalaisetkin olivat. Mannerheimin ajatus alun perin oli kuitenkin se, että Pietariin hän ei hyökkää. Siihen vaikutti selvät sotilaalliset syyt, kuten tarvittavat ankarat katutaistelut, jolloin tappiot nousisivat kymmeniin tuhansiin meidänkin puolella. Ehkä eniten vaikutti kuitenkin suurpoliittinen näkemys, että siitä ei pidä Englanti eikä siitä pitäisi Yhdysvallat, joka silloin ei vielä ollut sodassa mukanakaan. Välit länteen menisivät poikki ja niittauduttaisiin Saksan kelkkaan. Jotkut ovat sanoneet, että Mannerheimilla olisi ollut nostalgisia tunteita pitkäaikaista kotikaupunkiaan kohtaan, mutta tuskin ne oleellisesti vaikuttivat – ei hän mikään nostalgikko ollut. Reaalipoliittiset syyt painoivat niin, että suomalaiset eivät ryhtyneet hyökkäämään, eikä saksalaiset sitä oikein odottaneetkaan.

Nythän on ilmestynyt kenraali Erfurthin päiväkirjan osa vuodelta -41 Pekka Visurin suomentamana ja se kannattaa lukea, jos olette näistä asioista kiinnostunut. Siinä neuvotellaan paljon näistä teemoista ja onhan se ennenkin tiedetty, mitä Erfurth päiväkirjaansa pisti. Saksalaisten toivomus oli, että suomalaiset osallistuvat tähän Pietari-asiaan, mutta ei Karjalan Kannaksella hyökkäämällä vaan Laatokka kiertämällä ja Syväri ylittämällä ja siellä olisi sitten kädenlyönti saksalaisten kanssa. Tätä saksalaiset kyllä toivoivat. Erfurth ei joko tiennyt tai ei kertonut Mannerheimille, että saksalaiset pysäyttivät hyökkäyksensä Pietarin porteille niin kuin olivat tehneet ihan niin kuin mekin teimme. Se meidän hyökkäyksemme jatkui sitten myöhemmin Itä-Karjalassa. Siitä saksalaiset taas olivat tyytyväisiä kun arvelivat, että kohtaaminen tapahtuu Syvärin suunnassa. Näin Pietari oli joutunut aika ikävään tilanteeseen. Kun Pietari oli niin lähellä rajaa olivat venäläiset varautuneet Suomesta tulevaan hyökkäykseen – ei niin, että suomalaiset olisivat hyökkääjinä – joku ulkomaa voisi hyökätä Suomen alueen kautta. Kaupunkia oli valmistauduttu puolustamaan Karjalan Kannaksen suuntaan ja sitä suuntaa oli linnoitettu aika voimakkaastikin. Kyllä Mannerheim oli siinä oikeassa, että hyökkäys olisi merkinnyt tuon vyöhykkeen läpäisemistä. Ei kukaan ollut ajatellut, että vihollinen tulee etelästä niin kuin se tuli. Valtakunnan raja oli kaukana ja kun Baltian maatkin oli liitetty Neuvostoliittoon, niin se suunta tuntui turvalliselta. Sieltä se vihollinen kuitenkin tuli ja oli Pietarin porteilla lyhyessä ajassa. Kosygin, jonka nimi tuli myöhemmin meilläkin tunnetuksi, oli ollut sitä mieltä, että mahdollisen ikävän tilanteen takia pitäisi ajoissa ryhtyä kaupungin väestön evakuointiin ja elintarvikkeiden varastointiin Leningradissa. Zdanov, joka tuolloin oli Leningradin alueen kommunistijohtaja, oli vakuutellut, että ei ole mitään tarvetta evakuointiin ja elintarvikkeita on liikaakin varastoissa. Kun viime tingassa evakuointia yritettiin, niin se meni pieleen.

Stalin oli tietenkin kitkeränä kun kaikki näytti menevän vikaan. Näitä Stalinin käskyjä on mielenkiintoista lukea. Niistä näkee samalla hänen johtamistyylinsä. kun luen tästä muutaman, niin huomaatte, että ei ollut kovin mukavaa olla Stalinin alaisena varsinkaan, jos asiat menivät huonosti. Tässä puhelinsanoma, jonka hän lähetti kun Pähkinälinna oli menetetty, Popoville, joka oli Leningradin rintaman komentaja ja marsalkka Voroshiloville joka oli tämän suunnan ylin komentaja. ”Minua suututtaa teidän menettelynne, joka ilmenee siinä, että te Vain ilmoitatte sen ja sen alueen menettämisestä, mutta ette sano sanaakaan, mihin vastatoimenpiteisiin olette ryhtyneet, että emme enää menettäisi kaupunkeja ja rautatieasemia. Yhtä raivostuttavaa on Pähkinälinnan menetys. Eikö tappioille ole mitään loppua? Oletteko päättäneet luopua jo Leningradistakin? Me vaadimme teitä tästä lähtien ilmoittamaan kaksi tai kolme kertaa vuorokaudessa vastatoimenpiteistänne.”

Kaipa ne sitten ilmoitti. Näitä samantyylisiä sanomia olisi vaikka kuinka paljon ja otan tässä yhden. Osasto Marttinen, muistatte eversti Marttisen, josta myöhemmin tuli Mannerheimin ristin ritari, valtasi seitsemäntenä syyskuuta rautatiesillan, joka menee Syvärin yli ja siitä varsinainen Muurmannin rata kulkee. Stalin lähetti yhdeksäntenä päivänä, eli kaksi päivää myöhemmin kuin silta oli menetetty, tällaisen mielenilmauksen: ”Te olette huijanneet minua kaksi kertaa Syvärin sillan tilanteesta. Sanokaa lopultakin kenellä silta on tällä hetkellä – vihollisella vai meillä. Haluatteko te tuhota vihollisen vai luovuttaa sillan viholliselle? Mikä te oikein olette? Oletteko neuvostovallan ystävä vai vihollinen? Sävy on aika uhkaava kun tiedetään Stalinin tapa käsitellä neuvostovallan oletettujakin vihollisia. Popov sai lisähuomautuksen: Popov toimii kuin mustalaiset – vain päivästä toiseen katsomatta ollenkaan tulevaisuuteen. Popovia nimitettiin tässä samassa paperissa ”perääntymisen spesialistiksi”. Vielä yksi: ”Minulle on juuri ilmoitettu, että vihollinen on vallannut Tosnon. (Tosno on Pietarista kaakkoon noin 40 kilometriä.)

Jos tämä jatkuu, niin Leningrad menetetään viholliselle täysin idioottimaisella tavalla ja syntyy vaara, että Leningradin divisioonat joutuvat vankeuteen. Mutta mitä tekevät Popov ja Voroshilov? He eivät kerro edes niitä toimenpiteitä, joilla he aikovat kohdata tämän vaaran. He puuhastelevat vain uusien vetäytymislinjojen etsimisessä. Tässä vaiheessa molemmat herrat erotettiin. Voroshilov, joka oli vanha bolshevikki, sai merkityksettömän tehtävän jossakin taustassa, mutta Popov katsottiin maanpetturiksi ja ammuttiin.

Tilalle tuli Zhukov, joka oli vähän samaa lajia kuin Stalinkin. Hänen johdollaan alettiin laittaa järjestystä saarrettuun kaupunkiin ja menetelmä oli ”stalinistinen”. Nykyisen legendan mukaan Suuren Isänmaallisen Sodan vuosipäivinä puolustajien korostetaan toimineen ”sankarillisesti” Venäjä-isänmaan puolesta. Toimittiin siellä varmaan niinkin, mutta oli siellä sellaisia kannustajiakin, jotka kannustivat niin, että oli parasta olla ”sankarillinen” tai muuten käy huonosti. Leningradin suunnassa kolmen ensimmäisen sotaviikon aikana teloitettiin sotilaskarkureina tai ”kansanvihollisina” 300 soturia. Heinäkuun loppupuolella ja elokuun alkupuolella viikoittain vähän yli 400 sotilasta, syyskuussa pelkästään viiden ensimmäisen vuorokauden aikana 3566 kansanvihollista löydettiin puna-armeijan riveistä ja teloitettiin. Itämeren laivastossa kolmen ensimmäisen kuukauden aikana teloitettiin 1277 miestä, seuraavan kolmen kuukauden aikana 1436, seuraavan 1170, mutta sitten määrä laski niin, että 1942 kolmen ensimmäisen kuukauden aikana 558 ja toisen kolmen kuukauden aikana 281 miestä ja meillä on kauhea poru kun yksi on ammuttu jossakin sotilaskarkuruudesta. Vaikka saksalaiset pitivät huolta puna-armeijalaisten vähentämisestä, niin Stalinkin piti siitä huolta ja järjestys pysyi. Tämä on kyllä yksi syy siihen, että puna-armeija taisteli niin sitkeästi. Meidän sotapropagandamme väitti, niin kuin tiedätte, että siellä on komissaarit, jotka ovat takan pistoolin kanssa ja jos joku lähtee, niin komissaari toimii. Nämä luvut, jotka ovat Venäjällä julkaistuja lukuja, osoittavat että meidän propagandassa oli totta vähän enemmän kuin toinen puoli, vaikka tällaisia lukuja ei tiedetty.

Stalinin armottomuutta kuvaa seuraavakin hänen oma tekstinsä: ”Saksalaiset konnat, jotka marssivat kohti Leningradia, lähettävät edellään naisia, vanhuksia ja lapsia pyytämään, että tekisimme rauhan. Sanotaan, että Leningradin bolshevikkienkin joukossa on ihmisiä, jotka eivät pidä aseidenkäyttöä mahdollisena näitä vastaan. Minä ajattelen, että jos bolshevikkien joukossa on tuollaisia ihmisiä, he ovat vieläkin vaarallisempia kuin saksalaiset fasistit. Minun neuvoni: Ei mitään sentimentaalisuuksia vaan vihollista, ja sen vapaaehtoisia tai ei vapaaehtoisia auttajia on lyötävä suoraan turpaan. Jos joku riveissämme sallii päättämättömyyden hän on pääsyyllinen Leningradin kukistumiseen. Tällainen se Stalinin järjestelmä oli, mutta jotenkin hän sen piti pystyssä. Edelleenkin venäläisillä tuntuu olevan tällaisen kovan johtajan kaipuu. Ei tämä nykyinen tällainen ole, mutta ehkä pientä heijastusta kuitenkin että järjestys olla pitää – jos ei ihan edellä oleva tapainen, niin jotakin muuta kuin se, mihin me olemme tottuneet.

Tässä vielä yksi erikoinen asia, joka on levinnyt venäläisessä kirjallisuudessa. Sen mukaan Hitler oli valmistautunut Pietarin valtaamiseen ja tehty valmistelut, että Astoria-hotellissa vietetään valtauksen johdosta juhlatilaisuus. Pöytäkortitkin oli painettu valmiiksi ja Leningradissa voitte museossa nähdä tällaisia kortteja. Ei saksalaiset sellaisia painaneet , ne on venäläisessä kirjapainossa painettuja ja heidän itsensä keksimiä. Tuskin Hitler tiesi Astor-hotellia Leningradissa olevankaan. Hän ei yleensäkään pitänyt tällaisia valtaustilaisuuksia. Tämä juttu on menyyt kyllä läpi ja olette siitä varmaan kuulleet. Onko tämä kybersodankäyntiä tai jotakin sellaista? (Ääni yleisön joukosta: Vaihtoehtoista faktaa) Ei tämä tarina mihinkään kuole.

Meillä pidettiin selvänä, että kaupungin valtaaminen johtaisi raskaisiin katutaisteluihin ja suuriin tappioihin jos sinne hyökättäisiin. Stalin saattoi kuitenkin olla varautumassa Leningradista luopumiseen. Syyskuun alussa (1941) hän antoi käskyn tuhota kaikki sota-alukset ja pari päivää myöhemmin käsky, että kaikki alukset on tuhottava. Sitten annettiin käsky luetteloida rakennukset, jotka pitää tuhota. Luettelossa oli 1119 nimeä. Talvipalatsit ja kaikki olisivat menneet. Tässä näkyy selvä ajatus siitä, että Pietarista luovutaan.

Zhukov, joka tuli alueen komentajaksi Voroshilovin jälkeen, sanoi muistelmissaan Stalinin pitäneen Leningradin tilannetta ”katastrofaalisena” jopa niin, että arveli kaupungin joutuvan parissa päivässä vihollisen haltuun. Stalin ei tuolloin tiennyt, että suomalaiset ja myös saksalaiset olivat pysäyttäneet hyökkäyksensä. Toinen kerta, jolloin hän oli valmis luopumaan kaupungista, oli vähän myöhemmin ja siitä löytyy selviä käskyjä. Tilanne syntyi saksalaisten saatua kaupungin saarretuksi ja lähdettyä hyökkäämään Tihvinään, joka on parisataa kilometriä Pietarista itä-kaakkoon. Tässä oli kyseessä se esillä ollut mahdollinen kädenlyönti suomalaisten kanssa Syvärillä. Tämä hyökkäys tapahtui vasta lokakuun loppupuolella. Samaan aikaan saksalaisten painopiste oli Moskovan suunnalla ja siellä saksalaiset olivat saaneet aikaan suuren motin ja siellä oli ankarat taistelut.

Saksalaisten toivomuksena oli, että suomalaiset jatkaisivat hyökkäystään yli Syvärin. Mannerheim ei ollut siihen halukas. Lotinanpellon suunnalla oli suomalaisille alistettu yksi saksalainen divisioona ja Mannerheim lupasi, että se saa lähteä hyökkäämään ja sitä tukee silloisen eversti Heiskasen yhdestoista divisioona eli yksi divisioona siihen olisi laitettu. Tätä hyökkäystä ei kuitenkaan toteutettu. Saksalaiset pääsivät sinne Tihvinään ja tilanne venäläisten kannalta näytti huonolta. Jos suomalaiset lähtisivät kohti Tihvinää, niin Leningradin kaikki huoltoyhteydet katkeaisivat. Laatokan yli kaupunkiin oli voitu vielä toimittaa tarvikkeita jonkin verran. Tässä Pari Stalinin käskyä siltä ajankohdalta kun saksalaiset olivat saavuttamassa Tihvinän 23. päivä lokakuuta: Epäröivästä toiminnastanne siellä voi saada sen käsityksen, että ette ole aina käsittäneet missä kriittisessä tilanteessa Leningradin rintaman joukot ovat. Jollette lähipäivin murra rintamaa itään päin ja luo yhteyttää 54. armeijaan ja siten selustaan, joutuvat kaikki joukkonne Leningradissa vankeuteen. Tämä yhteys ei ole välttämätön ainoastaan huollon kannalta, vaan ennen muuta sen vuoksi, että joukoille avataan perääntymismahdollisuus itään ja siten vältetään vankeus, jos Leningradista täytyy luopua. Ajatelkaa, että Moskova itsekin on kriitillisessä tilanteessa eikä pysty auttamaan teitä uusilla voimilla. Joko te murtaudutte itään seuraavien kahden – kolmen päivän aikana ja luotte edellytykset vetää joukot itään, jos osoittautuu mahdottomaksi pitää Leningrad, tai muuten joudutte vankeuteen. Vaadimme päättäväistä toimintaa. Kootkaa kahdeksan tai kymmenen divisioonaa ja murtautukaa itään. Meille on tärkeintä armeijan säilyttäminen. Me vaadimme teiltä päättäväistä toimintaa.”

Tästä hänellä oli kokemuksia takana. Oli vaadittu tiettyjen tärkeiden paikkojen pitämistä ja seurauksena oli, että sinne oli joukkoja sijoitettu esimerkkinä Kiova. Kun Kiova oli saarrettu, niin kuin Leningrad nyt ja käsketty pitää se kaikissa olosuhteissa niin tuloksena oli sekä Kiovan että siellä olleiden joukkojen menetys, joka Kiovan tapauksessa oli 600.000 miestä. Näitä tapauksia oli useita ja Stalinin silmien edessä oli nyt sellainen mahdollisuus, että siinä tilanteessa menetetään ne joukot, jotka siellä olivat. Joukkojen pelastaminen alkoi muodostua tärkeämmäksi kuin kaupungin pitäminen. Pari päivää myöhemmin tuli pääesikunnan päälliköltä kenraali Vasilevskilta täydentävä käsky: ”Toveri Stalin on käskenyt välittää kategorisen käskynsä nopeuttaa hyökkäystä ja läpimurtoa itään. Hän näkee siinä ainoan mahdollisuuden pelastaa Leningradin rintaman joukot. Nämä käskyt on toteutettava heti, sillä aika ei pysähdy. Muutaman päivän kuluttua läpimurto voi osoittautua mahdottomaksi.”

Jos saksalaiset olisivat tienneet nämä käskyt – ja me suomalaiset ja sinne Leningradin suuntaan olisi painettu, niin ilmeisesti joukot olisivat lähteneet siltä eikä mitään katutaisteluita olisi syntynyt. Tämä on aika yllättävä asia. Kuten käskyistä näkyy, se on kuitenkin faktaa. Näitä sitaatteja olisi enemmänkin, mutta en nyt tässä niitä lue enempää

Leningradin väestön, jota oli pari miljoonaa siviiliä sekä sotilaat, tilanne alkoi käydä vaikeaksi huollon vaikeutuessa. Yksi ensimmäisistä käskystä oli tyypillinen stalinistinen käsky, että kaikki suomalaista ja saksalaista syntyperää olevat pitää kuljettaa sieltä pois. Neuvostolähteiden mukaan sieltä löytyi 88700 suomalaisperäistä epäilyttävää ihmistä ja saksalaisperäisiä 6700. Laatokan yli johtavaa jäätietä kutsuttiin elämäntieksi, mutta se oli myös kuolemantie sillä tämä väki laitettiin sille tielle kulkemaan kohti itää ja tielle joutuneista kuoli kaksi kolmasosaa. Se oli saartorenkaan sisään jääneiden inkeriläisten loppu. Sodan päätyttyä jäljellä olevat pääsivät pois leireiltä, mutta he eivät saaneet muuttaa sataa kilometriä lähemmäksi Pietaria. Neuvostoliitossahan ei ollut rasismia. Ne inkeriläiset, jotka jäivät saksalaisten valtaamalle alueelle, noin 60.000, siirrettiin Suomeen mutta heidätkin piti palauttaa sodan jälkeen takaisin.

Hitler oli toivonut, että kaupungin piiritys, sinne suunnatut pommitukset ja tykistötuli piankin lopettaa vastarinnan. Mutta ei saksalaisilla ollut välineitä eikä voimia siihen. Kun kuljette Pietarissa, niin löydätte sieltä kyllä kranaattien tekemiä jälkiä esim. Iisakin kirkon pylväissä.

Ne on aina samassa suunnassa, sillä saksalaiset pystyivät tykistöllä ampumaan vain yhdestä suunnasta ja muualla etäisyydet olivat liian pitkät. Pietarhovin suunnalta tykistötulitus oli mahdollista. Kaluston vähäisyyden vuoksi terroriammuntaan ei ollut mahdollisuuksia. Sotilaallisia kohteita oli 34. Maaliluettelossa oli tietenkin asetehtaat, lämpövoimalat, kaasulaitokset ja rautatieasemat. Kun tuli ei ollut tähystettyä, maalit voitiin osoittaa vain kartalta. Tästä johtuen ammunta ei voinut olla kovin tarkkaa. Kun vielä ammuttiin äärietäisyyksillä mihin vain kaksi patteristoa kykeni, niin kranaatit menivät minne sattui. Tietenkin joku meni kohteeseen, mutta useimmat eivät eikä mitään varomääräyksiä ollut, joten jos joku jäi lyhyeksi, se jäi. Ei tällä varsinaisiin kohteisiin kovin suurta vaikutusta voitu saada. Edes panssarivaunujen tuotantoa ei pystytty lopettamaan vaikka tehtaat olivat vain kuuden kilometrin päässä etulinjasta. Asetuotanto jatkui niin, että tuotettiin enemmän kuin omaan kulutukseen tarvittiin. Venäläisten lähteiden mukaan saksalaiset ampuivat tai pudottivat kaupunkiin 170.000 kranaattia tai pommia 900 vuorokauden aikana.

Se vaikuttaa suurelta määrältä ja onkin jos se ammutaan lyhyessä ajassa. Venäläiset ampuivat kesällä -44 Valkeasaaressa hyökätessään kahdessa tunnissa 220.000 kranaattia. Siinä on jo tehoa. Berliiniin hyökätessään venäläiset ampuivat oman ilmoituksensa mukaan vähän yli kolme miljoonaa kranaattia. Mitä on 170.000 lähes kolmen vuoden aikana. Naarmuja sillä saatiin mutta ei tuhoa. Ei siviileitä kovin paljon kuollut tulituksissa mutta muuten kuoli paljon nälkään. Piiritys ja saartaminen on ikivanha konsti. Keski-Euroopassa olette nähneet vuoren päällä olevia linnoja, joita ei sen ajan keinoilla mitenkään saatu valloitetuksi. Ne on saarrettu ja kun vuosikin on oltu saarroksissa, niin se on pakottanut nostamaan kädet ylös. Tätä on harrastettu valtakuntienkin suhteen. Saksan keisarikunta oli saarrettuna ensimmäisen maailmansodan aikana ja on laskettu että saarrosta johtuen siellä kuoli noin miljoona ihmistä. Pietari on tässä suhteessa klassillinen esimerkki saarron vaikutuksesta.

Zdanovin ennen piiritystä mainostamat varastot osoittautuivat olleen vahvasti liioitellut ja kaupunkiin jouduttiin tuomaan sotateollisuuden tarvitsemia raaka-aineita, joten elintarvikkeiden tuonti jäi toissijaiseksi. Zdanoville itselleen tuotiin lentokoneelle päivittäin sään salliessa pihvit sillä hän piti pihvistä. Häntä varten perustettiin suklaakonvehtitehdas, joka kuulemma toimii edelleenkin. Väestöltä jouduttiin kaloreja vähentämään niin että seurauksena ei ollut vain nälkä vaan vähitellen kuolema. Tässä on virallisia kalorilukuja ja ne ovat aivan uskomattomia. Noin 30-vuotiaan työtätekevän miehen kaloritarve on noin 3200 päivässä. Meille iäkkäämmille se on vähän vähemmän, mutta kun me syömme kuitenkin saman verran, me olemme aika paksuja. Naisilla tarve on kahdentuhannen molemmin puolin. Leningradin asukkaille kalorimäärä oli heinäkuun 18. päivänä -41, jolloin kaupunki ei ollut vielä saarrettu, määrättiin olemaan 400 kaloria päivässä, toinen yhdeksättä 300kaloria, 12.9. 200 kaloria, 13.11. sataviisikymmentä kaloria 20.11. satakaksikymmentäviisi kaloria. Nämä luvut merkitsevät että elämä ei voi jatkua kovinkaan pitkään vaan kuolema seuraa varsin pian. Vuoden 1942 puolella kalorimääriä voitiin hiukan nostaa – helmikuun alkupuolella 300 kaloriin ja lopulla 400 kaloriin. Puoluevirkailijoilla ja tietenkin sotilailla oli erikoisannokset samoin aseteollisuuden työntekijöillä. Seurauksena oli väestön kuoleminen. Kukaan ei tiedä tarkalleen paljonko Leningradissa ihmisiä kuoli nälkään. Stalin esitti vuonna 1946 virallisena lukuna, että kuolleita oli ollut 638.000. Se on todennäköisesti liian pieni luku, sillä asia menee jonkin verran Stalininkin niskoille, joten hän tuskin oli halukas ilmoittamaan lukua todellisena.

Nykyään puhutaan aika yleisesti noin miljoonasta. Suurempiakin lukuja on esitetty, mutta kai se miljoonan paikkeilla on. Talvella -41/-42 kuolleita oli erityisen paljon. Kaikki mahdolliset eläimet – koirat, kissat ja linnut mukaan luettuna tulivat syödyiksi. Kuolleitten ihmisten syöntiä esiintyi. Sellaisia esimerkkejä ei ole löytynyt, että ihmisiä olisi tapettu tästä syystä, mutta kun niitä jäätyneinä makasi kadulla, niin siitähän saattoi puukolla vuolla. Kannibalismista tuomittiin kuolemaan ja virallisesti kiinni saatuina joulukuussa – 41 oli 26 kuolemaan tuomittua, tammikuussa – 42 jo 336 kuolemaan tuomittua ja helmikuun ensimmäisellä puoliskolla 494, eikä kaikkia varmaan kiinni saatu.

Kyllä tilanne on ollut aika karmea ja kun piirityksestä puhutaan nykyisin kauhulla ja piirittäjiä inhoten, niin taustalla on tietysti tällaiset asiat. Kun suomalaisiakin soimataan samasta asiasta, niin onhan se totta, että olimmehan mekin piirittäjiä eikä meidänkään kautta tullut grammaakaan viljaa tai mitään muutakaan elintarviketta piiritettyyn Leningradiin. Mutta oletteko koskaan lukeneet jostakin sotatilanteesta missä vastustajaa olisi alettu ruokkia? Joitakin ”ritarillisuustapauksia” on saattanut esiintyä, mutta Suomikin kärsi nälkää jopa kuolemia, varsinkin sotavankien joukossa. Ei olisi ollut mahdollista toimittaa mitään elintarvikkeita viholliselle ja tässä mielessä voivat meitä syyttää, jos haluavat, mutta meidän toimintamme oli aivan luonnollista.

Jäätie alkoi toimia talvella -41/42, sillä saksalaiset eivät ylettyneen ampumaan sinne asti eikä suomalaisetkaan, eikä ehkä niin halunneetkaan. Sitä kautta huoltoa tuli. Siitäkin menee vastuu vastuussa olleille, sillä jäätietä pitkin tuotiin sotatarvikkeiden raaka-aineita. Leningrad oli ollut Neuvostoliiton suuri sotatarvikkeiden tuottaja ennen sotaa sillä 25 % asetuotannosta tuli sieltä. Tuotanto oli tietysti vähentynyt, mutta edelleen se oli merkittävää eikä siellä ole öljyä eikä muita raaka-aineita vaan kaikki oli tuotava. Ruoka sai jäädä toiselle sijalle vaikka sitäkin tuli. Sota-aikana valinta voin ja tykkien välillä helposti kohdistuu tykkeihin. Evakuointikin jatkui ja tammikuussa – 44 oli Leningradissa enää 630.000 asukasta sotilaiden lisäksi.

Saartorengasta yritettiin tietenkin murtaa ja ne taistelut alkoivat jo tammikuussa – 42, jolloin kaakkoispuolella Pähkinälinnasta etelään syntyi ensimmäinen Laatokan taistelu kun venäläiset yrittivät sieltä murtautua Pietarin suuntaan. Yritys epäonnistui ja venäläisten menetykset olivat noin 70.000 miestä. Nämä tappiot ovat aivan uskomattomia. Seuraava yritys tuli saksalaisilta kuitenkin vallata Pietari kun se ei tuntunut kypsyvän antautumiseen. Kun Krimin niemimaa oli saatu vallattua heinäkuun alussa –42 sotamarsalkka von Mansteinin johdolla, niin Hitler teki päätöksen, että von Mansteinin armeija siirretään Krimiltä valtaamaan Pietari. Se oli häneltä strateginen virhe, sillä sitä armeijaa olisi tarvittu siellä etelässä kun kohta tuli Stalingrad eteen. Se oli voimien hajottamista. Hitler yliarvioi omat ja aliarvioi Neuvostoliiton voimat. Hyökkäyksestä ei tullut mitään kun venäläiset havaitsivat, että sinne oli tullut uusi joukko, yhdestoista saksalainen armeija, ja he kävivät taas hyökkäykseen johonka Mansteinin armeija sitoutui. Venäläiset lyötiin takaisin venäläisille suurin tappioin, mutta samalla meni mahdollisuudet hyökätä Pietariin ja Mansteinin armeija oli sidottuna toisarvoiseen suuntaan.

Tähän vaiheeseen sattui yksi hyvin dramaattinen tilanne. Sieltä etelämmästä – Novgorodin pohjoispuolelta – sekin kuului samaan alueeseen – lähti hyökkäämään Toinen Iskuarmeija kohti Pietaria ja pohjoisempaa 56. armeija ja näiden tarkoituksena oli laittaa saksalaiset mottiin. Näille armeijoille kävi huonosti ja siinä joutui vangiksi Toisen Iskuarmeijan komentajaksi pistetty kenraali Vlassov, jonka nimen olette varmaan kuulleet. Siinä motitettiin kaikki ja 200.000 sotilasta kaatui tai joutui vangiksi – tappioluvut ovat hirveitä. On laskettu, että yhteensä Pietarista Ilmajärvelle ja Novgorodiin saakka on kaatunut noin miljoona miestä. Se on toisen maailmansodan verisimpiä alueita. Vlassov joutui vangiksi ja hän meni sitten saksalaisten puolelle – ei saksalaismielisyyttään vaan toivossa saada Stalin kukistettua. Hänelle kävi sitten huonosti kun jenkit luovuttivat hänet Neuvostoliittoon sodan päätyttyä.

Seuraava hyökkäys – saksalaiset olivat jo alakynnessä – Mansteinin piti kiireesti päästä Stalingradin suuntaan, mutta ei ehtinyt sinne ajoissa ja siellä kärsittiin perustappio. Venäläiset halusivat saada maayhteyden Pietariin ja lähtivät hyökkäämään Pähkinälinnan alueella. Saksalaiset kutsuivat sitä uloketta, joka ulottui Laatokalle saakka ja oli leveydeltään noin kymmenen kilometriä, Pullonkaulaksi. Heillä oli siinä kolme divisioonaa eli ei kovin paljon. Tammikuun kolmastoista päivä – 43 venäläiset lähtivät hyökkäämään sekä Pietarin suunnasta että idästä tätä Pullonkaulaa vastaan. Saksalaiset olivat välissä ja hyökkäys tuli molemmilta puolilta. Pari – kolme päivää se kesti ja saksalaisdivisioonat olivat motissa. Ne saatiin läpimurtohyökkäyksellä pelastettua etelään niin, että ne ei tuhoutuneet – tappioita tietenkin kärsivät ja taistelut jatkuivat. Pähkinälinnasta etelään kymmenkunta kilometriä Sidjavinon (?) kukkulat – on ne siellä edelleenkin. Nyt venäläiset yrittivät sinne kukkuloille sillä se on hyvin hallitseva paikka. Siellä saksalaiset onnistuivat heidät kuitenkin torjumaan ja seuraus oli, että venäläiset olivat saaneet maayhteyden Pietariin, mutta ei sen leveys ollut kuin kymmenkunta kilometriä. Siihen rakennettiin äkkiä rautatiekin. Saksalaiset pystyivät ampumaan sinne tykistöllään, mutta kun se oli heikko, niin yhteyden käyttöä ei voitu estää. Tämän jälkeen taistelua käytiin em. kukkuloista.

Siellä käytiin neljä ns. Laatokan taistelua ja ne ovat olleet äärettömän verisiä. Meillä ei niistä tiedetty paljon mitään, mutta paikka on sen verran lähellä Karjalan Kannasta, että taistelujen jymyn on täytynyt kuulua Kannakselle. Ensimmäisessä hyökkäyksessä, jossa venäläiset saivat maayhteyden, heidän tappionsa olivat kamalat – 170.000 kaatunutta tai haavoittunutta, vähän yli 600 panssarivaunua ja yli 700 lentokonetta. Heillähän oli tavaraa.

Hitler laskeskeli ja kai meilläkin vähän, että kohta niiltä loppuu väki ja tavarat, mutta ei loppunut – aina vaan tuli lisää. Saksalaisilta sen sijaan alkoi loppua ja he joutuivat altavastaajiksi. Pietaria saarrettiin edelleen, mutta aina vaan heikentyvin joukoin. Hitlerin tilanne oli se, että hänellä ei ollut strategista reserviä. Italiassa taisteltiin jo, jonkin ajan kuluttua Normandiassakin ja sitten oli laaja itärintama. Aina kun jossakin tuli murtuma, se piti paikata niin, että jostakin toiselta rintaman osalta otettiin joukkoja, muuten kävi huonosti. Tilkkutäkkiä paikattiin siirtämällä tilkkua toiseen paikkaan. Kun tultiin tammikuuhun – 44, niin Pietarin saartorenkaasta oli siirretty pois kolmetoista divisioonaa. Se on paljon. Tämän takia saksalaisten puolelta saartorengas oli heikompi kuin meidän puolelta. Niin vähän joukkoja oli enää jäänyt. Kun venäläiset ryhtyivät suureen hyökkäykseen tammikuussa – 44 ns. Oranienbaumin motista, joka oli lännempänä Kronstadtin tykkien turvaamana ja ulkopuolelta sekä Pietarin kaupungista ylivoimaisin joukoin, niin murtuihan se saartorengas. Sidjovinovin kukkuloilta, jotka oli onnistuttu pitämään vuoden verran näissä kamalissa taisteluissa, oli äkkiä lähdettävä. Oli ihan sama tilanne kuin meille tuli Karjalan Kannaksella. Ylivoimainen vihollinen vyöryy tehtävänä tuhota puolustaja. Kannaksellakin venäläisten ykköstehtävä oli meidän armeijamme tuhoaminen, käskythän ovat olemassa. Se ykköstehtävä jäi heiltä tekemättä. Me saimme aina – usein katastrofaalisissakin tilanteissa – joukot sittenkin pelastettua ja kalustostakin pääosa, vaikka kamalasti meni tavaraa. Sellaista se on kun näin alivoimaisessa tilanteessa joudutaan viivyttämään. Niin joutuivat saksalaisetkin.

Meno oli samanlaista kuin meillä Kannaksella. Jossakin se vihollinen piti pysäyttää ja se onnistui Narva-joella. Sinne saakka piti vetäytyä ja siellä käytiin sekä helmi-maaliskuussa että heinäkuussa ja elokuun alkupuolella valtavat taistelut jotka muistuttavat meidän Tali-Ihantalan taisteluita. Torjuntavoitto kuitenkin saavutettiin ja näillä taisteluilla oli suomalaisille merkitystä. Jos venäläiset olisivat päässeet Viroon, mihin he nyt eivät päässeet, niin meidän asemamme olisi muodostunut aika hankalaksi. Neuvostoliiton suunnitelmaan Kannaksen hyökkäyksestä liittyi myös suunnitelma maihinnousuista Virosta Suomen etelärannikolle. Tämä jäi nyt toteutumatta. Meidän rauhanneuvottelut olisivat olleet paljon vaikeammat käydä, jos koko Suomenlahden eteläreuna olisi ollut venäläisten hallussa. Sillä olisi voitu kiristää tehokkaasti. Suomelle oli merkittävää hyötyä siitä, että saksalaiset pystyivät pysäyttämään venäläiset aika pitkäksi ajaksi Narva-joelle.

Tässä oli itse taistelusta tämä kokonaisuus ja nyt muutama sana siitä sodan jälkeen syntyneestä myytistä. Zdanovhan oli aito stalinisti ja hän tiesi hyvin, että Stalin ei ollut oikein millään tavalla osallinen Leningradin sankarilliseen puolustamiseen, joten on parasta olla hyppimättä hänen varpailleen. Niinpä Leningradista puhuttiin vähän niin kuin ”sordiinolla” sodan jälkeen. Tietenkin mainostettiin kuinka hyvin sitä oli puolustettu, mutta ei liikaa, ettei Stalin loukkaantuisi. Perustettiin Leningradin sankarillisen puolustuksen museo, kerättiin sinne kymmeniätuhansia asiakirjoja, haastatteluja ja muuta sinne museoon. Pystytettiin muutama muistomerkkikin. Stalin katseli Moskovasta vähän kiukkuisin tuntein näitä, vaikka ei mitään sanonut. Tultiin vuoteen 1948, jolloin Zdanov, joka oli yrittänyt olla varovainen, kuoli. Joko hän kuoli tavallisen alkoholisoituneen ja liian lihavan ihmisen sydänkohtaukseen tai hän kuoli neuvostoliittolaiseen sydänkohtaukseen. Hän kuitenkin kuoli hyvin sopivasti, sillä sen jälkeen alkoi puhdistus. Leningradissa. Paljastettiin Leningradin ”afääri”.

Piirityksen aikanakin oli ollut vastaava, jolloin kansanvihollisia paljastettiin yliopistopiireissä. Nyt paljastettiin tämä” Leningradin afääri” ja siinä osoitettiin kansanvihollisiksi jokseenkin kaikki, jotka esimerkiksi meidän silmissämme olisivat olleet ansioituneita siihen, että Leningrad kesti. Nyt ne olivat kansanvihollisia ja noin neljätuhatta ihmistä likvidoitiin. Siihen loppui Tämä Leningradista puhuminen. Museo tuhottiin, ne kootut asiakirjat hävitettiin, muistomerkit kaadettiin ja siihen loppui tämä asia. Mutta sitten kuoli Stalinkin ja kohta alkoi Stalinin myytin hävittäminen ja Leningradin tapahtumat palasivat kunniaan. Vuonna 1955 eli kymmenen vuotta sodan päättymisen jälkeen, Leningradista tuli ”sankarikaupunki”. Niitähän on kolmetoista entisessä Neuvostoliitossa. Leningrad sai asiaan kuuluvan kunniamerkin, museo perustettiin uudestaan ja tehtiin ”Voiton puisto” ja kuuluisa valtava hautausmaa siinä Pietarin pohjoisosassa. Teesi kuului, että Neuvostoliiton kommunistisen puolueen johdolla Leningrad pystyi puolustautumaan fasistisia anastajia vastaan. Tällaisena se jatkui ja muistomerkkejä tuli lisää aina kun kului kymmenen vuotta. Viimeisin tuli vuonna 1985 Moskovan rautatieaseman eteen suuri pylväs muun muassa. Kun kommunismi luhistui, niin sävy muuttui. Ei puhuttu enää, että kommunistipuolueen johdolla vaan venäläisten patrioottien ponnistuksien johdosta ja nyt se liittyy tähän Suureen Isänmaalliseen Sotaan. Se on nyt poliittisesti korrekti ilmaisu, joten ette ainakaan korosta kommunistisen puolueen ansioita, saati sitten toveri Stalinin ansioita, jos joudutte tästä Venäjällä keskustelemaan. Tämä linja varmaan jatkuu ja uusia muistomerkkejä ilmaantuu aika ajoin.

Tässä tämä asia vaikka paljon jäi sanomattakin.

-Puhetallenteesta hiukan lyhentäen tekstiksi kirjoittanut Jussi Pietilä-